

**ALEKSANDR ARKADEVICH FAYNBERGNING DRAMATURGIYADAGI
ASARLARI VA ULARNING TAHLILI****Nurmaxmatova Firuza Rasulovna***O'zbekiston Davlat Jahon tillari**Universiteti Ingliz filologiyasi**fakulteti 2-bosqich talabasi**feruzanurmaxmatova2005@gmail.com*

Annotatsiya: Aleksandr Arkadevich Faynberg – XX asr o'zbek adabiyotining zabardast vakillaridan biri sanaladi. O'zining 70 yillik umri davomida u dramaturgiya sohasida salmoqli ijod qilib, minglab insonlar, tomoshabinlar, qalbidan chuqur o'rin oldi. Uning asarlari asr adolatsizliklari, insoniy tuyg'ular, muhabbat va sadoqat, urush va tinchlik mavzularini qamrab olgan. Bu asarlar qahramonlari, asosan, shoir zamondoshlari bo'lmish oddiy insonlar bo'lgani uchun balki u tomoshabinlarning kuchli qiziqishiga va dramaturg ijodiga mehr qo'yishiga sabab bo'ldi.

Kalit so'zlar: “Ko'k osmon ostida”, “Qaynoq quyosh ostidagi uy”, “Qandahorda kuyganlar”, animatsion filmlar, badiiy boylik, ichki kurashlar.

Aleksandr Arkadevich Faynbergning dramaturgiya sohasida qilgan izlanishlari va yozgan durdona sahna asarlari o'zbek adabiyotida alohida e'tirofga loyiq. Bu asarlar o'zining badiiy boyligi, chuqur mazmun-mohiyati, falsafiy qarashlari-yu inson ruhiyatiga ta'siri jihatidan boshqalarnikidan farq qiladi. Faynberg o'z dramaturgik faoliyati mobaynida “Ko'k osmon ostida”, “Qaynoq quyosh ostidagi uy”, “Qandahorda kuyganlar” kabi purmazmun sahna asarlarni va shu bilan birga 18 ta animatsion film ssenariylarini yozdi.

“Ko'k osmon ostida” asari inson ichki dunyosini, hayotiy izlanishlari, muhabbat va sadoqatini o'rganadi hamda shaxsiy va ijtimoiy qahramonlar o'rtasida kechayotgan murakkab munosabatni batafsil ochib beradi. Asosiy qahramon murakkab ichki dunyo egasi bo'lib, uning hayoti ruhiy kurashlarga limmo-lim. asarda juda ko'p ramzlar, metafora va tasvirlardan foydalanilgan. Qahramon ruhiyatida kechayotgan ichki kurashlar, sevgi va sadoqat tuyg'ulari dramatik ziddiyatlarni qo'shish orqali kuchaytiriladi. Bu xisssiyotlarning barchasi ichki dialoglar va vaziyatlar orqali ko'rsatib beriladi. “U osmonni ko'zlari bilan emas, qalbi bilan ko'rardi; har bir bulut uning ichki dunyosidagi qorong'ilikni ochib beradi.”

“Qaynoq quyosh ostidagi uy” asari mavzusi jamiyatdagi ijtimoiy adolatsizliklar va erkinlik masalalarini qamrab olishga qaratilgan. Unda yangi zamonaviy jamiyatda yuzaga kelgan qiyinchiliklar, insoniy kurash, erkinlikni topishga qilingan harakatlar yoritiladi. Asarning asosiy qahramoni adolatni izlovchi, erkinlik va yuksak insoniy

qadriyatlarni himoya qiluvchi shaxsdir. Bu dramaturgik namunani o'qir ekanmiz, vaqt va makon qatlamlari orqali qahramonlarning qay yo'sinda qaror qabul qilishlari ko'rsatilganini sezamiz. Qahramonning ichki dunyosi va ijtimoiy holat bilan kurashish jarayoni dramatik effektlar bilan kuchaytirilgan bo'lsa, dialoglar va monologlar yordamida ijtimoiy masalalar dramatik tarzda ochiladi. Quyidagi asardan keltirilgan parchani misol sifatida keltirsak bo'ladi: "Uy ichidagi har bir qush ovozi, har bir nur tomchisi jamiyatdagi adolatsizliklarni eslatib turadi."

"Qandahorda kuyganlar" asari ham Faynberg qalamiga mansub bo'lib, ba'zi sahnalar orqali inson qalbini jumbushga keltiradi hatto ko'zlarga yosh kelishiga sabab bo'ladi. Chunki bu asar urush va tinchlik mavzusida yozilgan va unda insoniyatning urush qarshisidagi ichki kurashlari, sadoqat va jasorat, urushning inson ruhiga beradigan ta'siri kuchli mahora bilan tasvirlab berilgan. Asar asosiy qahramoni Vatan tinchligi yo'lida kurashish bilan bir qatorda ichki ziddiyatlarni ham boshdan kechiradi. E'tiborli jihat shundaki, asarda urush boshlanishi, davom etishi va urush tufayli insonlar ichki dunyosiga yetkazilgan beayov talofatlar birin-ketin, navbat bilan berib boriladi. Qahramonning ongosti kurashlari, qo'rquv, mardonavorlik va boshqa insoniy tuyg'ular dramatik tarzda yoritiladi. Inson ruhiyati esa ayni atrofdagi tabiat va urush obrazlari vositasida ramziy ravishda ochiladi. "Olov ichida kuygan qalblar, sovuq yerda ham sovuq bo'lmadi; ular o'z vatanlari uchun jon berdilar, lekin ruhlari abadiy kuydi." Ushbu parcha "Qandahorda kuyganlar" asaridan keltirilgan bo'lib asarning nechog'lik chuqur mazmun-mohiyatga ega ekanligini, inson qalbiga va ruhiga o'sha dahshatli urush voqealarni gavdalantirish orqali o'ta kuchli ta'sir eta olishini aniq isbotlab beradi.

Yuqorida aytganimizdek, Faynberg dramaturgiyasi faqatgina mana shu keltirilgan asarlar bilan cheklangan emas. Ijodkor qalamiga mansub 18 tadan ziyod animatsion film ssenariylari ham katta dramaturgik asarlardan qolishmaydi. Ular ham o'zining o'zgacha ajoyib ma'nosi, yozilish uslubi bilan alohida ajralib turadi. Xususan, ularda ham tabiat, inson, jamiyat o'rtasidagi rang-barang munosabatlar ochib berilgan.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, Aleksandr Arkadevich Faynberg nafaqat she'riyat va tarjimada, balki dramaturgiya sohasida ham hozirgacha yosh ijodkorlarga namuna bo'ladigan asarlarni yaratdi. Ushbu asarlar o'zining badiiy boyligi, mazmun jihatdan chuqurligi sabab o'quvchilarni chuqur o'yga toldiradi va ularni o'z hayot yo'llarini sarhisob qilishga undaydi. Ijodkor hozir oramizda bo'lmasa-da, mangu qalblarimizda, o'ylarimizda yashaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Faynberg A.A. Tanlangan asarlar. - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1985.
2. Faynberg A.A. Mening bolaligimning ko'chalari. - Toshkent: Sharq, 1999.
3. Qosimov B. Adabiyotshunoslik asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2002.

4. Rahmonov S. XX asr o'zbek adabiyoti jarayoni.- Toshkent: Universitet,2010.
5. Ziyouz.com kutubxonasi- Aleksandr Faynberg asarlari.- www.ziyouz.com

